

Carl Schmitt'in 'nomos' Kavramı Etrafında Bugünü Düşünmek¹

Sena KILIÇ²

ÖZ

Krizler ve savaşlarla şekillenen 20. yüzyılın en tartışmalı figürlerinden biri olan Alman hukukçu Carl Schmitt, meşruiyeti salt yasallığa indirgeyen anlayışın ötesine geçerek, bu yasallığı mümkün kılan kurucu kaynaklara odaklanmıştır. Schmitt'in özellikle 'nomos' kavramı ekseninde geliştirdiği nomotetik yaklaşım, kendi çağını aşarak günümüzün hukuk ve siyaset teorileri için temel bir tartışma zemini sunmaya devam etmektedir.

Bu makale, Schmitt'in 'nomos' kavramı üzerinden şekillendirdiği düşünce sistematiğini merkezine alarak, günümüzün dönüşen siyasi, hukuki ve ekonomik dinamiklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ancak bu analiz yürütülürken, toplumsal süreçlerin keskin bir matematiksel formüle sığdırılamayacağı; her dönemin kendi içsel çelişkileri ve dinamikleriyle özgün bir bağlam sunduğu da metodolojik bir esas olarak kabul edilmiştir.

Bu doğrultuda makale kapsamında ilk olarak nomosun teorik temelleri ve tarihsel kırılma noktaları ele alınmakta; ardından literatürdeki güncel yaklaşımlar ışığında İsrail, Çin ve ABD örnekleri üzerinden nomosun modern egemenlik pratikleri üzerindeki etkisine dair görüşler değerlendirilmektedir. Son bölümde ise David Harvey'in "zaman-mekân sıkışması" kavramı perspektifiyle, dijitalleşme ve veri temelli yeni güç odaklarının klasik nomos anlayışını nasıl dönüştürdüğü tartışılmaktadır. Makale, dünyanın yeni bir düzenin eşiğinde mi yoksa mevcut nomosun farklı şekillere büründüğü bir geçiş sürecinde mi olduğu sorusuna yanıt aramaktadır.

Anahtar Kelimeler: Carl Schmitt, nomos, egemenlik, liberal demokrasi, post-truth çağı, demokrasi paradoksu

Reflecting on the present through Carl Schmitt's concept of 'nomos'

Abstract

Carl Schmitt, one of the most controversial figures of the twentieth century -an era shaped by crises and wars moves beyond an understanding of legitimacy reduced solely to legality by focusing on the constitutive sources that make legality itself possible. Schmitt's nomothetic approach, developed particularly around the concept of nomos, continues to offer a fundamental framework for contemporary debates in legal and political theory, extending beyond the boundaries of his own historical moment.

¹ Bu makale, yazarın lisansüstü eğitim sürecinde yürüttüğü akademik çalışmalar kapsamında elde edilen bulgulardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

² Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi sena.kilic3@std.yildiz.edu.tr, ORCID NO: 0009-0004-9224-7795

Makale Geliş Tarihi: 24.09.2025, Makale Kabul Tarihi: 31.12.2025.

ARAŞTIRMA MAKALESİ (Research Article) *Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. (This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees).

DOI: 10.51524/uhusbad.1790063

*This article aims to analyze the transforming political, legal, and economic dynamics of the present by placing at its center the systematic body of thought Schmitt developed through the concept of *nomos*. In conducting this analysis, the study adopts a methodological premise that social processes cannot be confined to rigid mathematical formulations; rather, each historical period presents a distinctive context shaped by its own internal contradictions and dynamics.*

*Accordingly, the article first examines the theoretical foundations of *nomos* and its key historical moments of rupture. It then evaluates contemporary perspectives in the literature on the impact of *nomos* on modern practices of sovereignty, with particular reference to the cases of Israel, China, and the United States. In the final section, through the lens of David Harvey's concept of "time-space compression," the article discusses how digitalization and data-driven centers of power are transforming the classical understanding of *nomos*. Ultimately, the study seeks to address whether the world stands at the threshold of a new order or is undergoing a transitional phase in which the existing *nomos* assumes new forms.*

Keywords: Carl Schmitt, *nomos*, sovereignty, liberal democracy, post-truth era, paradox of democracy

1. Bir Süreç ve Bir Kavram Olarak *Nomos*

Bir kavramın ne ifade ettiğini anlayabilmek için öncelikle o kavramı doğuran sürecin ruhunu doğru hissedebilmek ve doğru okuyabilmek gerekir. Hele ki anlamaya çalıştığımız kavram *nomos* gibi soyut ve çok boyutlu incelenabilir bir kavram ise süreci anlamak daha da önemli hâle gelir. Bu sebeple, '*nomos* nedir?' sorusundan önce, '*nomos* kavramı nasıl bir tarihsel ve düşünsel bağlamda ortaya çıkmıştır?' sorusuna odaklanmamız gerekiyor.

Zira kavramlar, yalnızca sözlük tanımlarından ibaret değildir; her kavram, belirli bir tarihsel ortamın, toplumsal ve siyasal bir bağlamın içinden doğar, gelişir ve dönüşür. Schmitt'in *nomos* kavramı da bu bağlamda, yalnızca bir hukuki-terimsel ifade değil; bir dünya tasavvurunun, bir 'düzen' anlayışının, hatta bir 'hayatta kalma stratejisinin' ürünü olarak değerlendirilebilir.

Nitekim Schmitt'in, 1950 yılında '*Der Nomos der Erde*' eseriyle ortaya attığı *nomos* kavramını geliştirdiği dönem, dünya tarihinin en sancılı ve tabiri caizse 'hayatta kalmak' için köklü dönüşümlere gebe olduğu evrelerinden birine denk gelmektedir. Schmitt'in içinde bulunduğu Almanya, önce Versay Anlaşması'nın ağır şartlarıyla sınırlandırılmış, ardından Nazi rejiminin etkisiyle uluslararası toplum tarafından dışlanmıştı. Üstelik bu dönemde yalnızca Almanya değil, dünya da derin bir ekonomik ve siyasal kriz içindeydi. 1929'da patlak veren Büyük Buhran, kapitalist ekonomilerin temelini sarsarken, işsizlik, yoksulluk ve toplumsal huzursuzluk birçok ülkede radikal politik hareketlerin yükselmesine zemin hazırlamıştı. Avrupa'nın pek çok ülkesinde faşizm ve otoriter rejimler güç kazanmıştı. Benito Mussolini'nin İtalya'sında faşizm, İspanya'da Francisco Franco'nun milliyetçi diktatörlüğü ve Portekiz'de Salazar'ın otoriter rejimiyle, Avrupa siyasetinde aşırı sağın hakimiyeti söz konusuydu. Liberal demokrasilerin zayıfladığı, parlamenter sistemlerin sorgulandığı ve egemenlik anlayışının yeniden tanımlandığı bu tarihsel ve siyasal koşullar altında Schmitt, dünya siyasetinde yeni güç dengelerinin şekillendiği bir süreci anlamaya ve açıklamaya çalışmıştır. *Nomos* kavramı da böylesi bir iklimde; güç, hukuk ve egemenlik arasındaki ilişkilerin yeniden yapılandığı bir çağda şekillenmiştir. Schmitt, bu karmaşık siyasal ve toplumsal ortamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'sındaki evinin penceresinden dünyaya bakarken, sadece Almanya için değil uluslararası sistemin kaotik ortamı için de bir çıkış yolu arayışına yönelmiştir. Bu arayışın bir parçası olarak şekillendirdiği *nomos* kavramıyla mekâna, toprağa ve iktidarın somutlaştığı bir alana işaret etmiştir. Bu bağlamda, Schmitt için *nomosun* en genel anlamıyla toprak üzerinde kimin söz sahibi olduğuna dair bir düzenlemenin ve meşruiyetin ifadesi olduğunu söyleyebiliriz (Tüylü, 2019:12).

Antik Yunanca kökenli bir kavram olan *nomos*, 'dağıtmak' anlamına gelen *nemein* kelimesinden türemiştir. Schmitt'e göre bu kavramda; almak, bölüşmek ve üretmek fiilleri birbiriyle kopmayan bir bağlamda var olmaktadır. Onun için tüm hukuki, siyasi ve sosyo-ekonomik düzenlerin kurucu gücü sırayla bu üç eylemdir. İnsanlar tarih boyunca bir şeyleri daima önce edinmiş, sonra bölüşmüş son olarak ise üretmiştir. Toprağın sahiplenilmesi, ele geçirilmesi diğer bir anlamı ile mülk edinilmesi (*appropriation*), toprağın bölünmesi, paylaşılması, dağıtılması (*distribution*) ve toprağın işlenmesi,

üretim açılması (*production*) ile mekânsal ve sosyal düzenler yaratılırken *nomos* somut olarak görünür hâle gelmektedir (Schmitt, 2006: 326-328).

Schmitt'e göre toprak hem insanla hem devletle hem de düzenle ilişkili bir kavramdır. İnsanların üzerinde yaşadıkları mekânla kurdukları ilksel bağ, devletlerin bir düzene sahip olmasının başlangıcı ve bu düzenin sürdürülebilmesi için ilk adım; toprağa sahip olma ve toprağı koruma temelinde şekillenir. Hatta ona göre dünya tarihi, özünde toprak almanın tarihidir. Her büyük çağın başlangıcı, geniş bir toprak kullanımıyla imgelidir (Schmitt, 2009: 113-115).

Bu bağlamda, Schmitt tarihi geriye dönük bir bakışla incelemiş ve ilk kırılmayı -yani dünyanın ilk *nomosunu*- Mısır, Asya, Helenistik İmparatorluklar ve Roma İmparatorluğu döneminde hâkim olan *Respublica Christiana* (Hristiyan Cumhuriyeti/Hristiyan Düzeni) olarak tanımlamıştır. Schmitt'in "pür karasal" olarak tarif ettiği bu dönemde her imparatorluk, kendi topraklarını bir barış alanı olarak kurgularken topraklarının dışında kalan kısmı ise kaos ve düşmanlık alanı olarak tahayyül etmiş, dolayısıyla fethe ve işgale açık bir dış mekân yaratmışlardır (Schmitt 2006: 50-51). Schmitt'in tarifiyle *Respublica Christiana nomosu* bu dönemde, siyasal alanı karayla sınırlı ve toprağa bağlı bir düzen vardır. Ancak 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupalıların denizi keşfetmesi, yani coğrafi keşifler ve sömürgecilik süreçleriyle birlikte *Respublica Christiana nomosunun* meşruiyeti sarsılmış ve keşfedilen yeni toprakların ele geçirilmesi, bölüşümü ve modern devletlerin kuruluşu ile köklü bir dönüşüm gerçekleşmiş ve ikinci bir *nomos* ortaya çıkmıştır. Schmitt'in *Jus Publicum Europaeum* (Avrupa Kamusal Hukuku) olarak tanımladığı bu *nomos*, 16. ve 17. yüzyıllarda başlayan, Avrupalı güçlerin denizlerde ve deniz aşırı topraklarda egemenlik kurduğu, modern devletler sisteminin olduğu ve Avrupa merkezli yeni bir dünya düzeninin kurulduğu bir dönemi temsil etmektedir.

İnsanı, devleti ve düzeni bir arada tutan bir kavram olarak *nomos* da bu çerçevede; "belirli bir düzende toprağın bölündüğü ve konumlandırıldığı ölçüttür; aynı zamanda, bu süreçle belirlenen siyasal, sosyal ve dini düzenin biçimidir. Burada ölçüt, düzen ve biçim, mekânsal olarak somut bir birlik kurmaktadır" (Schmitt, 2006:70). Toprak üzerinden sağlanacak bu birliği, hukukun da başlangıcı olarak gören Schmitt, "bütün yasaları, belirli bir yerde yasa" olarak tanımlamaktadır. Yani her yasanın anlamı ve kapsamı, toprağın üzerinde bulunduğu egemen gücüne göre şekillenir. Egemen, yasanın hem içindedir hem dışındadır. Hem kural koyucu hem de gerektiğinde 'istisna hâli' yaratandır (Agamben, 2005:25).

Ancak Schmitt'in *nomos* kavramını şekillendirirken kurduğu bu anlayış, günümüzün küreselleşen, çok katmanlı ve sınır aşan siyasi yapıları karşısında birçok düşünür tarafından eleştirilmiştir: Bu bağlamda Giorgio Agamben, Schmitt'in egemenlik ve toprak kavramlarını, modern devletin sınırlandırıcı mekanizmalarını meşrulaştırmak için kullandığını ve böylece 'istisna hâlini' olağanlaştırdığını belirtmektedir. Ayrıca Agamben'e göre bu hâliyle *nomos*, egemenliğe benzer şekilde hem normal durumla hem de istisnai durumlarla ilişkili bir kavram olduğu için sonsuza dek kendini tekrar etme potansiyeline sahiptir (Agamben, 2020:53-54). David Held, küresel yönetim ve çok taraflılık bağlamında, Schmitt'in *nomos* anlayışının, ulus-devlet sınırlarına aşırı vurgu yaparak uluslararası iş birliği ve küresel normların gelişimini engellediğini ifade etmektedir (Held, 1999:37). Jan Klabbers, uluslararası hukukun esnek ve çok merkezli yapısına dikkat çekerek, Schmitt'in toprak temelli egemenlik anlayışının, günümüz uluslararası hukukunun karmaşık yapısını açıklamakta yetersiz kaldığını ileri sürmektedir (Klabbers, 2013). Chantal Mouffe ise Schmitt'in mutlak egemenlik ve sabit sınırlar üzerine kurulu nominal düzeninin, demokratik çoğulculuk ve çoğul kimliklerin dinamik doğasıyla bağdaşmadığını savunmaktadır (Mouffe, 2000: 36).

Tam da bu noktada Mouffe'nin yorumu önem taşımaktadır. Çünkü Schmitt'i *nomos* kavramını düşünmeye iten süreç, Weimar Cumhuriyeti'ndeki liberal demokratik rejimin ilke ve pratiğine itiraz ile başlamaktadır. Schmitt'e göre, liberal düşüncenin servis ettiği tüm yeryüzünü ya da insanlığı kavrayan bir dünya devleti mümkün değildir. Çünkü siyasal olan doğası gereği çoğul bir evren olmak zorundadır. Bu zorunluluğun ilk sonucu, siyasal dünyada uluslararası bir düzenin meşruluğu, kendi belirlediği siyasi kimlikleri olan çok sayıda farklı siyasi topluluğu barındırabilmesini yani birçok evrenden kurulu bir *pluriversum* olmasından türemektedir (Schmitt, 2017: 11). Ancak Schmitt'e göre liberalizm, siyasal olanı ortadan kaldırmayı hedefleyen bir düşünce biçimidir. Liberal düşünce, siyaseti etik ve ekonomi alanlarına indirgerken, siyasal olanın kurucu unsuru olan dost-düşman ayrımını teorik olarak dışlar. Bu

nedenle liberalizm, Schmitt'in ifadesiyle ne pozitif bir devlet teorisine ne de gerçek bir siyaset teorisine sahiptir (Schmitt, 2006: 70). Liberal parlamenter düzen, kararın yerini tartışmayla ikame ederek siyasal iradeyi dağıtır ve egemenliğin somutlaşmasını engeller. Böylece liberalizm, siyaseti ortadan kaldırmaz; onu normlar ve prosedürler ardında görünmez kılar (Schmitt, 2014: 30).

Batı yarım küresinin içerisine düştüğü krizlere bir çare bulamaması ve bu krizleri aşip yeni bir *nomos* oluşturmaması Schmitt için yeni bir alternatif arayışında temel motivasyon olmuştur. Bu yüzden Schmitt, 1945'ten sonra 'üçüncü bir gücün' imkânını savunmuştur. Ona göre gerçek bir *nomos*, birden fazla büyük alanın (*Großräume*) dengesine dayanmalıdır. Liberal demokrasilerin evrensellik anlatılarına karşı o şu soruyu sorar: 'Büyük alan mı, yoksa evrenselcilik mi?' Schmitt, bu yeni siyasi çoğulluk anlayışını 'hava ve uzay alanı' gibi 'üçüncü boyut'lara da bağlar. Ancak uzaya yönelmek, ona göre, aslında dünyadaki siyasi sorumluluktan kaçış anlamına gelir ve şöyle yazar: "Yeni çağrının geldiği alanlar, yine yeryüzü üzerinde olmalıdır" (Mehring, 2006: 17-18)

Peki bu yeni *nomos* nasıl oluşmalıdır? Bunun için önce Schmitt'in evrenselciliğe, liberal demokrasiye ve küreselleşmeye yönelik temel itirazlarını ayrıntılı biçimde ele almak, ardından bu itirazlara paralel olarak şekillenen çağdaş düşünürlerin görüşlerine yönelmek gerekmektedir. Bu sebeple bir sonraki bölümde, hem Schmitt'in eleştirilerinin dayandığı felsefi zemin hem de bu eleştirilerin izlerinde oluşan alternatif siyasal tahayyülleri inceleyeceğiz.

2. Yeni Bir *Nomos* Arayışı

Alman hukukçu Carl Schmitt'in yeni bir *nomos* arayışını anlayabilmek için öncelikle onun için eskiyen *nomosa* dair tespitleri anlamak önemlidir. Bu doğrultuda en belirgin olarak liberalizm eleştirisi öne çıkmaktadır. Schmitt, liberalizm eleştirisinin kurumsal odağına, liberalizmin siyaseti 'ebedi bir tartışmaya' (*ewige Gespräch*) hapsettiği iddiasıyla temellendirdiği parlamentarizm eleştirisini oturtur.

Schmitt'e göre parlamentarizm, tartışmanın hakikat ve meşruiyet üretebileceği iddiasına dayanan liberal anlayışın, siyasal olanın doğasıyla uyumsuzluğu nedeniyle krize girmiştir; zira parlamenter tartışma, siyasal kararın alındığı gerçek bir alan olmaktan çıkarak, perde arkasında örgütlenen çıkar grupları arasındaki teknik müzakerelerin sahnesine dönüşmüştür (Schmitt, 2014: 76-77). Siyasal olanın özü, Schmitt'in kavramsallaştırmasıyla, tartışma değil, karardır (Schmitt, 2005: 15-19). Buna karşın liberal parlamenter sistem, kararı sürekli erteleyen bir müzakere mantığı üreterek devleti karar alamaz hâle getirmekte ve siyaseti etkisizleştirmektedir. Ayrıca bu durum, Schmitt açısından, liberalizmin bireyci ve çoğulcu yapısı ile demokrasinin homojen bir halk tasavvuruna dayanan kolektif egemenlik anlayışı arasındaki yapısal uyumsuzluğun bir tezahürüdür.

Schmitt'e göre modern devletin içinde bulunduğu kriz, demokratik devletler de dahil olmak üzere hiçbir devletin kitle demokrasisini gerçekleştirememesinden kaynaklanmaktadır (Schmitt, 2014: 34). Çünkü demokrasi, halkın egemenliği ilkesine ve homojen bir kolektif kimliğe dayanırken; liberalizm bireyin hak ve özgürlüklerini, çoğulculuğu ve hukuk devleti prensibini esas alır. Demokrasi çoğunluğun iradesini mutlaklaştırırken, liberalizm bu iradeyi bireysel haklar adına sınırlamaya çalışır. Schmitt'e göre bu durum, özellikle karar alınması gereken olağanüstü hâllerde bir kriz üretir: Halk karar isterken, liberal sistem tartışma ve uzlaşma arar. Böylece liberal demokrasiler hem halkın doğrudan egemenliğini hem de bireysel özgürlükleri aynı anda sürdüremediği için özellikle kriz zamanlarında bu çelişki açıkça görünür hâle gelir (Schmitt, 2006). Dolayısıyla Schmitt için liberal demokrasiler, potansiyel krizlere gebe dir.

Schmitt'in bu krizlerden kastının ne olduğunu düşünmeye başladığımızda ise karşımıza 'egemenlik' kavramı çıkar. Çünkü Schmitt'in düşünce dünyasının merkezi; "egemen, istisna hâline karar verendir" cümlesinde saklıdır. Schmitt'e göre güç ya da egemenlik normalde değil, olağanüstü hâlde yani normların, geleneklerin, yasaların ve hatta anayasaların ihlal edildiği yerde ve zamanda yatmaktadır. Ancak liberal demokrasilerin ve hatta küreselleşme düzeni pratiklerinin öngördüğü modern devletler sadece 'normal' olan üzerine kurulu sistemlere sahiptir. Bu doğrultuda normal bir liderin, normal bir

zamanda ve normal şartlar altında sisteme uygun olan norm ve kuralları uygulaması beklenir (Eller, 2020: 15-20) Ancak Schmitt'in vurguladığı 'olağanüstü hâl' oluştuğunda- bunu günümüz devletlerinin 'normal olmayan bir lider' ya da 'normal olmayan bir zaman' ile karşılaşması gibi de düşünebiliriz- egemen gücün ya da liderin vermiş olduğu kararlar ve uygulamalar sorgulanabilir hâle gelir. Bu da verilen kararların 'normalliği' konusunda şüphe uyandırır. İşte bu durumda liberal demokrasilerin dayandığı ilkelerin, değerlerin ve kuralların yalnızca olağan zamanlar için geçerli; ancak istisnalar karşısında ne kadar kırılğan olduğunu görmek mümkündür.

Nitekim Schmitt'in liberal demokrasiler üzerinden yapmış olduğu bu tespitleri, Giorgio Agamben, 'egemenlik paradoksu' kavramı etrafında, Chantal Mouffe ise 'demokrasi paradoksu' çerçevesinde yeniden yorumlamaktadır. Her iki düşünür de Schmitt'in liberalizmin krizlerine dair teşhislerini büyük ölçüde paylaşmakla birlikte, onun çözüm arayışlarına itiraz ederler. Çünkü Schmitt, bu teşhislerinin ardından çözüm olarak sunduğu yeni *nomos* düşüncesinde, gerçek bir siyasi düzenin ancak birden fazla 'büyük alanın' (*Großräume*) dengesi üzerine kurulabileceğini; yani evrenselcilik yerine çok merkezli bir siyasal coğrafyanın gerekli olduğunu savunur. Ona göre bu yeni *nomos*, olağanüstü hâlleri yönetebilecek güçlü egemenliklerin ve bölgesel güç dengelerinin varlığına dayanmalıdır. Ancak Agamben, güçlü egemenlik vurgusunun ve olağanüstü hâllerin modern siyasal sistemde artık kalıcı bir istisna hâline dönüştüğünü savunur. Olağanüstü durumların sürekli hâle gelmesinin de egemenin sınırsız gücünü meşrulaştırmak için kullanıldığını belirtmiştir. Böylece egemen hem hukukun üstünde konumlanmış hem de hukukla bağlanmış. İşte bu durumun yarattığı çelişki Agamben tarafından "egemenliğin paradoksu" olarak tarif edilmektedir (Agamben, 2020: 25).

Schmitt'in yeni *nomosunda*, liberal demokrasilerin siyasi kimlikleri homojenleştirme çabalarına karşı, gerçek bir demokratik siyasi birliğin ancak 'biz' ile 'onlar' arasında bir sınır çizilmesiyle mümkün olabileceği düşüncesi vardır. Schmitt'e göre, gerçek demokrasilerde çatışma kaçınılmazdır ve 'dost-düşman' ayrımı siyasetin doğasında vardır. Bu bağlamda Mouffe, Schmitt'in yapmış olduğu dost-düşman ayrımına, siyasetin çatışmacı doğasının kaçınılmazlığını vurgulaması noktasında değer verir ve liberal söylemin merkezine yerleştirdiği siyasi kimlik anlayışında 'insanlık' kavramının aslında siyasi bir varlığa karşılık gelmediğini, dolayısıyla kimliksizleşmeye yol açtığını kabul ederek günümüzde bir "demokrasi paradoksu" olduğunu ileri sürer. (Mouffe, 2000: 3-7) Ancak Schmitt'ten ayrıldığı esas nokta yapılan sorun tespiti sunduğu çözüm önerisindedir. Mouffe'a göre siyasetteki çatışma, mutlak bir egemen gücün 'düşmanı' bastırmasıyla değil, çoğulculuk içindeki meşru mücadeleyle ele alınmalıdır. (Mouffe, 2020: 40-45) Yani çatışma yok edilmemeli; dönüştürülmeli ve demokratik bir çerçeveye oturtulmalıdır. Schmitt'in güçlü egemenlik ve istisna hâli vurgusu ise demokratik siyasetin doğasındaki çatışmaları yok saymakta ve bu çatışmaların demokratik bir biçimde nasıl yönetileceğine dair bir çözüm sunmamaktadır.

Schmitt'in yeni *nomosu* şekillendirdiği büyük alan anlayışı, klasik ulus-devlet modelini aşan, bölgesel güç merkezleri etrafında örgütlenmiş daha geniş siyasi yapılara işaret eder. Bu bağlamda her büyük alan, kendi normatif sistemini ve egemenliğini tanımlar; dış müdahaleyi reddeder. Bu anlayış, Amerikan Monroe Doktrindeki "Amerika Amerikalılarıdır" söyleminden esinle şekillendirilmiştir. Bu söylemde aslında her büyük alanın kendi iç işleyişine dış müdahaleyi meşru görmediği bir düzen öngörülür. Ancak büyük alan kavramı, her ne kadar çok merkezli bir yapıya işaret etse de hegemonya ihtimalini de içinde taşır. Her alanın içindeki merkezi güç, diğer aktörler üzerinde hâkimiyet kurma eğiliminde olabilir. Bu nedenle de yeni çatışmalara ve hiyerarşilere zemin hazırlama riski taşır.

Nitekim güncel siyasi tartışmalara baktığımız zaman da bu zemindeki fay hatlarının kırılma etkisini gördüğümüzü söyleyebiliriz. ABD Başkanı Donald Trump'ın "Önce Amerika" söylemi çerçevesinde yapmış olduğu "güçlü Amerikan kıtası" vurgusu, Grönland'ı satın alma projesi, Meksika sınırına duvar inşa etme hamlesi, Schmittyen bir perspektifle okunduğu zaman '*Amerikan nomosunun*' somut yansımaları olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde, Engelking'in söylediği gibi; İsrail devletinin kuruluş stratejisinde işaret ettiği, sınır tanımından kaçınan ve coğrafi belirsizliği stratejik bir kaldıraç gibi kullanan yaklaşımı da bir *nomos* inşasına işaret edebilir: Batı Şeria ve Kudüs'ün her iki tarafındaki toprakları işgal ederek bunları İsrail devletinin ayrılmaz bir parçası olarak görmesi de İsrail'in kendi *nomosunu* kurma biçimidir (Engelking, 2021: 1-5). Öte yandan literatürde henüz çok yeni olmakla

birlikte; Çin'in Tibet'i işgal ederek kendi toprak bütünlüğüne katması, önümüzdeki süreçte Tayvan'ı işgal etme olasılığı ve yapay adalar inşa etmesi de Çin'in yeni bir *nomos* kurma ihtimali olarak tartışılmaktadır.

Ancak bu tartışmaların içeriği, çoğunlukla *nomos* kavramının 'toprağı ele geçirme, bölüşme ve üretme' aşamalarından yalnızca 'toprağı ele geçirme' kısmına odaklanmaktadır. Schmitt'in yaşadığı dönemin koşullarında, modern devletlerin coğrafi sınırlarla tanımlandığı ve egemenliğin de bu sınırlar üzerinden kurulduğu bir ortamda 'toprak' kavramına ısrarla vurgu yapması anlaşılabilir bir durumdur. Fakat günümüz koşullarında egemenliğin 'mekân' mefhumu hâlâ yalnızca 'toprak' üzerinden mi tanımlanmalıdır? Yoksa siber uzaydan finansal ağlara, bilgi akışından dijital platformlara kadar genişleyen ve dönüştürülen bir mekân algısı mı mevcuttur? Meseleyi biraz daha teoriden pratiğe götürerek açacak olursak, bu noktada David Harvey'in "zaman-mekân sıkışması" kavramı bizlere önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Harvey, dünyada yaşanan her dönüşüm sürecinin öncelikle zamansal ve mekânsal ilkelerdeki değişimlerle gerçekleştiğini savunur. Bu bağlamda modern kapitalizm ile birlikte 20. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan dönüşümde; mekânın, telekomünikasyonun yarattığı bir "küresel köye" hapsedildiğini, zamanın ise içinde bulunduğumuz andan başka bir şey kalmamışçasına kısaldığını savunarak mekânsal ve zamansal dünyalarımızın sıkışmasıyla karşı karşıya olduğumuzu söylemektedir (Harvey, 2010: 260) Eskiden bir yerden bir yere ulaşmak ya da bir bilgiye erişmek uzun zaman ve fiziksel hareket gerektirirken; günümüzde bir tıklama ile dünya genelinde eş zamanlı erişim mümkün hâle gelmiştir. Bu durum hem coğrafi uzaklıkların etkisini azaltmış hem de ekonomik ve siyasi aktörlerin karar alma ve etki etme alanlarını genişletmiştir.

Dolayısıyla mekânın artık yalnızca fiziksel bir yüzey ya da sınırlı bir toprak parçası olmaktan çıkarak ilişkisel ve ağsal bir forma büründüğü bu çağda egemenliğin de yalnızca toprağa dayalı biçimde tanımlanması yetersiz hâle gelmektedir. Bu bağlamda, Schmitt'in *nomos* anlayışı -yani toprağın ele geçirilmesi, bölüştürülmesi ve düzenlenmesi üzerinden egemenliğin kurulması fikri- günümüz dünyasında yeni yüzleri ve biçimleriyle düşünülmelidir. Örneğin, DOGE gibi merkeziyetsiz dijital varlıklar ulusal ekonomilerin dışında küresel ölçekte alternatif bir ekonomik düzen kurmakta; yapay zekâ teknolojileri, bilgiye erişim ve karar alma süreçlerinde yeni güç ilişkileri yaratmakta; META, X, Truth Social, Tik Tok gibi dijital platformlar milyonlarca insanın davranışlarını yönlendiren kültürel ve politik normlar inşa etmektedir. Hatta 'Post-Truth Çağı' olarak adlandırılan bir süreçten geçtiğimiz düşünüldüğünde, yalnızca zaman ve mekân değil, aynı zamanda 'hakikatin' bile sıkıştırıldığı, dönüştürüldüğü ve pazarlanabilir bir hâle geldiği görülmektedir.

Peki tüm bu gelişmeler, klasik *nomosun* yerini dijital ya da veri temelli yeni bir *nomosa* mı bıraktığını, yoksa yalnızca mevcut düzenin biçim değiştirerek devam ettiğini mi gösterir? İşte bir sonraki bölümde bu sorunun cevabını arayacağız.

3. Behemoth, Leviathan ya da Yeni Canavarlar?

Siyasal düşünce tarihinde, düzen ve iktidar kavramları hep zamanın ruhuna uygun olan belirli sınırlar ve kategoriler içinde tartışılmıştır. Modern siyaset teorisinin önemli mihenk taşlarından Thomas Hobbes, bu sınırları mitolojik figürlerle somutlaştırarak; mutlak egemenliğin ve toplumsal düzenin simgesini bir deniz yılanı olan 'Leviathan' ile; düzenin çözüldüğü, otoritenin dağıldığı kaosun temsilcisini ise bir kara yılanı olan 'Behemoth' ile tasvir etmiştir.

Ancak günümüz siyasal düşüncesinde, bu klasik ikiliği zorlayan yeni koşullarla karşı karşıyayız. Ne sadece Leviathan gibi güçlü ve merkeziyetçi bir yapı, ne de yalnızca Behemoth gibi dağınık ve anarşik bir güç söz konusu. Bunun yerine, egemenliğin artık hem merkezî hem dağınık; hem görünür hem gizli; hem düzen sağlayan hem de yeni düzensizliklere alan açan karmaşık ve melez bir forma büründüğünü söyleyebiliriz. Mesela Aydınlanma süreci, mitlerin yerini somut olgulara bırakmasıyla tanımlanırken;

bugün bunun tam tersine, somut olguların yerini duygusal çekiciliğe, simgesel değere ve kişisel hakikatlere dayanan argümanlara bıraktığı bir döneme tanıklık ediyoruz (Kalpokas, 2019: 127). Bu dönem bir yandan yeni otorite biçimlerini meşrulaştırırken, diğer yandan düzenin, egemenin ve kamusal alanın yeniden tanımlanması gerektiğine işaret ediyor.

Böylesi bir tablo da bizlere, dünya düzeninde yeni bir dönüşümün eşiğinde olup olmadığımızı sorgulattırıyor. Schmitt'in tarifini koruduğumuz şekilde *nomos*, tarihsel olarak toprak, mekân ve somut sınırlarla kurulmuş bir düzeni ifade ederken; artık yeni bir *nomosu* düşüneceksek şüphesiz ki bu Schmitt'in tarifinin sınırlarını da zorlamamızı gerektiriyor. Ancak buradaki zorlama, bir süreci kavramsallaştırma çabasıdan ziyade tıpkı Schmitt'in yaptığı gibi sürece nomotetik bir yerden -yani bugünün koşullarına göre ama yarını da kapsayabilecek ilkesel bir yaklaşımla- müdahale etme ihtiyacından kaynaklanıyor.

Bugün yaşadığımız dünyada sınırlar daha soyut, hareketli ve dinamik. Toprağın hakimiyeti ve egemenliğin etki alanları değişen üretim ve tüketim süreçleriyle birlikte yeniden tanımlanıyor. Yüksek teknolojinin hakimiyetiyle şekillenen yeni bir düzlemin içerisinde yer alıyoruz. ABD'nin son seçimlerinin ardından Başkanlık töreninde en ön sırada duran isimlerin Amazon'un kurucusu Jeff Bezos, Meta CEO'su Mark Zuckerberg, Apple CEO'su Tim Cook ve Google CEO'su Sundar Pichai gibi teknoloji milyarderleri olduğunu düşündüğümüzde, yalnızca toplumsal değil, giderek büyüyen siyasal bir etki alanıyla karşılaşılıyor.

Schmitt'in tanımıyla en son kurulan ikinci *nomos* Avrupa Kamu Hukuku'na ve liberal demokrasilere dayanıyordu. Günümüz liberal demokrasilerinde neoliberal politikaların etkisiyle liberal unsurun baskın hâle gelmesi, demokratik değerlerin geri plana itilmesi; 'modernleşme' adı altında birçok demokratik kazanımın ortadan kaldırılması ve temel demokratik değerlerin 'ilkel' olarak görülmeye başlanması, oldukça tartışılan bir konudur (Mouffe, 2015). Peki liberal demokrasilerin, demokratik tarafını kaybetmeye başlaması sadece politik bir yön değişikliği midir? Yoksa mekânda, zamanda, güçte, toprakta ve değerlerde yaşanan tüm bu değişimler yeni bir paradigma değişikliğine mi işaret etmektedir? Yeni düzen gerçekten yeni bir *nomosu* mu yani tamamen farklı kuralları, güç ilişkilerini ve sınırları mı yaratmakta, yoksa yalnızca eski canavarların yeni kılıklara bürünmesinden mi ibarettir?

Her ne kadar bu sorulara literatürde; *İsrail nomosu* (Engelking, 2021), *Çin nomosu* (Okoński, 2024), *Polonya nomosu* (Książek, 2024) *Amerikan nomosu* (Tüylü, 2019) gibi tariflerle yaklaşılmaya çalışılsa da henüz bu soruya verilecek nihai bir yanıtın mümkün olmadığı açıktır. Yine de bu farklı *nomos* biçimlerinin içerdiği ortak özellikler üzerinden, günümüz dünya düzeninin yeni bir mekânsal ve hukuki kurguya mı yöneldiği, yoksa mevcut *nomosun* içinden yeni bir kabuk mu çıkardığı sorusu, tartışılmaya değer bir zemin sunmaktadır.

Eğer ki yeni bir *nomos* kuruluyorsa, bu düzenin meşruiyeti, işleyişi ve sınırları tamamen yeniden tanımlanacaktır. Bu nedenle içinde yaşadığımız çağ, yalnızca dijitalleşmenin değil; aynı zamanda egemenliğin, düzenin ve siyasal alanın yeniden tanımlandığı bir geçiş evresidir. Bu dönüşüm ilerledikçe, kurulan yeni düzenin doğası da daha görünür hâle gelecektir. Belki sadece eski canavarların yeni maskeleriyle karşı karşıyayız, belki de gerçekten bambaşka bir siyasal düzenin eşiğindeyiz. Hangi senaryonun geçerli olduğu, yalnızca siyasal teorinin değil, küresel düzenin geleceğini ve *nomos* kavrayışının yeniden kuruluş biçimini de belirleyecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünya, yüzyıllardır sınırların, toprakların ve hukuk normlarının karmaşık bir bileşkesinden oluşmuş bir sahne üzerinde şekillenmiştir. Bu sahnede güç, yalnızca silahların değil, aynı zamanda sınırların, haritaların ve hukuk normlarının diliyle de kurulmuştur. İşte Carl Schmitt'in *nomos* kavramı da bizleri, bu güç dili üzerine düşündürür: Toprağın ele geçirilmesi, sınırların çizilmesi ve düzenin kurulması...

Schmitt'e göre *nomos* yalnızca bir toprak parçasının mülkiyeti değil, o toprak üzerinde kurulan bir egemenlik düzenidir ve uluslararası hukukun temelini oluşturan bir 'yer belirleme' hareketidir. Bu sebeple Schmitt'in kavramsallaştırdığı *nomosun* modern dünyadaki yankıları; yalnızca geçmişin değil, bugünün ve hatta geleceğin uluslararası hukuk düzenini nasıl etkilediğini anlamak açısından da bizlere kritik bir mercek sunmaktadır. *Nomos* sadece mülkiyetin veya egemenliğin ilanı değil; egemenliğin mekânsal, tarihsel ve hukuki olarak nasıl kurulduğunu ve sürdürüldüğünü anlamamıza olanak tanıyan bir kuramsal çerçevedir.

Tarih boyunca 'düzen', 'evrensel hukuk' ve 'meşruiyet' gibi kavramlar çoğunlukla Batı merkezli epistemolojik ve normatif çerçeveler üzerinden inşa edilmiştir. Bu durum, yalnızca uluslararası hukuk düzeninin yapısal kodlarını değil, aynı zamanda küresel siyasetin işleyişini de belirlemiştir. 'Evrensel' olarak sunulan normların büyük ölçüde Avrupa'nın tarihsel deneyimlerinden ve siyasal pratiklerinden türetilmiş olması, diğer coğrafyaların hukukî, kültürel ve siyasal gerçekliklerinin göz ardı edilmesine neden olmuştur.

Bu sebeple, Carl Schmitt'in *nomos* kavramını temellendirdiği kuramsal iskelet bizlere, yalnızca Batı merkezli uluslararası düzenin yapısal bir çözümlemesini sunmakla kalmaz; aynı zamanda bu merkezin dışında kalan coğrafyaların -örneğin Asya, Afrika ya da Latin Amerika'nın- kendi tarihsel ve toplumsal bağlarında şekillenen alternatif normatif düzen arayışlarını da düşünsel bir zemine taşımamıza olanak tanır. Schmitt'in 'büyük alanlar (*Großraum*)' kavramı, Avrupa dışındaki güç merkezlerinin, Batı'nın hukuki evrenselliğine karşı kendi bölgesel sistemlerini geliştirebileceği fikrine işaret eder.

Sonuç olarak, Schmitt'in bir asır önce kurguladığı *nomos* anlayışı, değişen tarihsel ve siyasal koşullara rağmen günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Çünkü *nomos* yalnızca geçmişin düzenlerini anlamak için değil, aynı zamanda günümüzde çok merkezli bir yapıya evrilen küresel düzeni kavramsallaştırmak için de işlevseldir. Schmitt sonrası düşünürler -örneğin Chantal Mouffe'nin 'agonistik demokrasi yaklaşımı', Giorgio Agamben'in 'istisna hâli' kavramsallaştırması veya David Harvey'in zamanın ve mekânın sıkışması üzerine çalışmaları, modern egemenliğin, sınırların ve normatif düzenlerin nasıl şekillendiğini anlamaya çalışırken doğrudan ya da dolaylı olarak Schmitt'in açtığı teorik yoldan ilerlemişlerdir. Bu bağlamda *nomos* hem sunduğu kuramsal yol haritası hem de Batı merkezli düşünce havuzunun ötesine geçerek alternatif düzenlerin inşası üzerine düşünmeye imkân tanınması bakımından, günümüz uluslararası hukuk ve siyaset tartışmaları için hâlâ vazgeçilmez bir düşünsel kaynak niteliğindedir.

Özellikle küreselleşme sürecinin belirgin kırılmalar yaşadığı, devletlerin daha kapalı ve içe dönük siyasetler geliştirdiği, uluslararası ilişkilerdeki çok merkezli ve parçalı yapıda küreselleşme tartışmalarının yoğunlaştığı ve geleneksel egemenlik anlayışlarının sorgulandığı ortamda Carl Schmitt'in *nomos* kavramı; egemenlik, sınırlar ve düzenin yeni dinamiklerini anlamak ve bugüne dair daha fazla şey söyleyebilmek için kıymetli bir başlangıç noktasıdır.

BEYANLAR

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Katkı Payı: Tek yazar.

KAYNAKÇA

- Agamben, G. (2005). *State of Exception*. University of Chicago Press.
- Agamben, G. (2020). *Kutsal İnsan*. (Çev.İsmail Türkmen) İstanbul: Ayrıntı.
- Eller, J. D. (2020). *Trump and Political Theology: Unmaking Truth and Democracy*. Gcrr Press.
- Engelking, W. (2021). The Jewish Verfassung, the Israeli nomos: the constitutional situation of the beginnings of the State of Israel in the context of Carl Schmitt's political and legal philosophy. *International Journal of Law in Context*, 1-21.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Held, D. (1999). *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Stanford University Press.
- Kalpokas, I. (2019). *A Political Theory of Post-Truth*. Palgrave Macmillan.
- Klabbers, J. (2013). *International Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Książek, J. (2024, 5 2). Carl Schmitt's "Nomos of the Earth", or where the difficulties of contemporary liberals in governing countries come from. *Ordo Iuris Institute*: <https://en.ordoiuris.pl/civil-liberties/carl-schmitts-nomos-earth-or-where-difficulties-contemporary-liberals-governing> (20.05.2025)
- Mehring, R. (2006). Der 'Nomos' nach 1945 bei Carl Schmitt und Jürgen Habermas. *Forum Historiae Juris*.
- Mouffe, C. (2000). *The Democratic Paradox*. New York: Verso.
- Mouffe, C. (2015). *Siyasal Üzerine*. (M. R. Çev., Dü.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Okoński, J. (2024). New Nomos of the Earth? Perspectives of the Order in the Age of Chaos. *Teisè* (130), 91-98.
- Schmitt, C. (2005). *Siyasi İlahiyat* (E. Zeybekoğlu, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi
- Schmitt, C. (2006). *Siyasal Kavramı 'Der Begriff des Politischen'*. (A. Çelebi, Dü.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Schmitt, C. (2006). *The Nomos of Earth*, New York: Telos Press Publishing.
- Schmitt, C. (2009). *Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme - Roma Katolikliği ve Politik Form & Kara ve Deniz*. (Ç. G. Yıldız, Dü.) İstanbul: Paradigma.
- Schmitt, C. (2014). *Parlamentar Demokrasinin Krizi*. (E. Zeybekoğlu, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi
- Schmitt, C. (2017). *Partizan Teorisi*. (S. Bekiroğlu, Dü.) Ankara: Nika Yayınevi.
- Tüylü, L. (2019). Carl Schmitt'in Nomos düşüncesi ve modern sınır duvarlarının meşruiyet temelleri, 12-16 https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=qIDOWn3O4kxb_HYXM77Fg&no=GkTwwje_vOOa5ok0Geuk2A (28.05.2025)